

Boekplezier en leesplezier, ook voor kinderen met taalproblemen

Luk Van Den Steen

Heel wat kinderen hebben problemen met lezen en schrijven. Doorgaans wordt op twee verschillende manieren getracht om de leesproblemen te voorkomen of te verhelpen, nl. werken op het technisch lezen en/of werken vanuit de leesbeleving. In dit artikel wordt hoofdzakelijk ingegaan op de leesbeleving, die door boekplezier en leesplezier op gang komt en gestimuleerd wordt.

Over kinderen met leesproblemen is onderzoek in Vlaanderen vrijwel onbestaand. In Thijs e.a. (1985) krijgen we een belangrijke aanwijzing over de grootte van het probleemveld: ruim 20% van de kinderen van het eerste leerjaar hebben te kampen met taalproblemen. Kinderen uit het Buitengewoon Onderwijs zijn niet in dit onderzoek opgenomen.

Afhankelijk van de oorzaken van de problemen, onderscheidt men twee groepen van moeilijk lezende kinderen. Enerzijds kunnen de leesproblemen in hoofdzaak aan het kind zelf te wijten zijn, b.v. bij slechthorende en dove kinderen, bij kinderen met psychomotorische problemen, bij kinderen met dyslexie. Soms zijn het sociaal-culturele en maatschappelijke factoren uit de omgeving van het kind die risico's inhouden voor de leesontwikkeling, b.v. bij kinderen in gezinnen met een geringe leestrategie of leesmotivatie, in kansarme gezinnen, in migratie.

Veel van deze kinderen vertonen een leesachterstand tegenover hun leeftijdsgenoten

en vinden daarom in de doorsnee boekenmarkt maar moeilijk hun gading. Naast deze verschillen zijn er ook veel individuele verschillen afhankelijk van de aard en de graad van handicap, maar ook van leeftijd en milieu. Vooral - en dat vergeet men maar al te vaak - de zorg die de omgeving in het leesproces geïnvesteerd heeft, is medebepalend.

Boekplezier

Lang voordat kinderen kunnen (leren) lezen hebben ze al kennisgemaakt met boeken en geschreven taal. Dit omgaan en spelen met boeken wordt *boekplezier* genoemd. In deze bijdrage worden eerst de uitgangspunten van dit boekplezier aan de orde gesteld, met speciale aandacht voor kinderen die problemen hebben in hun ontwikkeling van ontlukende geletterdheid. Daarna wordt ingegaan op de realisatie van boekplezier samen met de kinderen. Deze basiselementen geven aan hoe je het boekplezier bij deze jonge kinderen kan bevorderen (en behouden).

DE UITGANGSPUNTEN VAN BOEKPLEZIER

1. Alle jonge kinderen, dus peuters en kleuters, kunnen van boeken genieten

Vanaf heel jonge leeftijd kunnen kinderen in aanraking met (kinder)boeken komen: thuis, in het dagverblijf en op school. Deze jonge kinderen ontdekken het boek als object: je kan erop trappen, erover vallen, eraan sab-belen, ermee bouwen, er samen in kijken, ernaar luisteren, er spelletjes in doen, ... Boekplezier is alles wat je met boeken kan doen, zonder dat je zelf volledig moet kunnen lezen.

2. Van boeken genieten is een sociaal gebeuren

Jonge kinderen ontdekken het boek en vinden er plezier in samen met ouders, de begeleid(st)er, broers en zussen, ... Het hoogtepunt van dit boekplezier wordt bereikt in het samen boeken kijken en het vertellend voorlezen: samen op bed voor het slapengaan, samen met andere vrienden in de kring bij de juf, samen in de wachtkamer bij de arts, ... Boekplezier is bijna altijd gedeelde pret en spanning.

3. Boekplezier wordt versterkt doordat het kinderboek aansluit bij de ervaringswereld van het jonge kind

De hedendaagse kinderboeken bieden een opmerkelijk fraai aanbod van soorten boeken: sprookjes, realistische verhalen, voorleesboeken, prentenboeken, dierenverhalen, informatieve boeken, voel- en kijkboeken, blij-boos-bang-boeken, doe-boeken, enz. Het opvallende daarbij is dat ze zo nadrukkelijk aansluiten bij de ervaringswereld van het jonge kind, dus niet betuttelend en moraliserend vanuit de volwassenenwereld. Het is belangrijk dat jonge kinderen zich herkennen in de personages van het verhaal. Tijdens het voorlezen kunnen ze zich dan inleven in iemand anders, zich verplaatsen in andere situaties. Door het ruime aanbod van goede kinderboeken is het mogelijk dat elk kind zijn gading vindt.

Kinderen kan je helpen bij het kiezen van boeken die aansluiten bij hun belangstelling en hun belevingswereld. Dit is zeker noodzakelijk bij kinderen met problemen in de ontwikkeling van ontluikende geletterdheid.

4. Boeken kunnen een wezenlijke bijdrage leveren om kinderen te helpen bij het verkennen, verwerken en bespreekbaar maken van gevoelens of gevoelsbeladen thema's

Zeker bij kinderen met problemen in hun ontwikkeling komen vaak heel gevoelsbeladen momenten voor, b.v. angst, schuldgevoel, het zich onbegrepen voelen, het gevoel van mislukking, gepest worden. Kinderboeken kunnen vaak een poortje openen voor die kinderen en dit op verschillende manieren: kinderen krijgen meer greep op hun gevoelens, ze ervaren dat ze niet alleen zijn met hun problemen, ze begrijpen waarom ze zich zo voelen, ze krijgen mogelijke oplossingen aangereikt, enz. Het kinderboek biedt aan de kinderen zelf en aan de ouders/begeleid(st)er een aanzet om eens samen te praten over hun gevoelens.

5. Voorlezen op een interactieve manier kan de lees- en schrijfontwikkeling bij jonge kinderen bevorderen

Er wordt thuis en op school vaak voorgelezen. Dat is meestal erg boeiend en aangenaam voor de kinderen. Maar gebeurt dit voorlezen ook op een effectieve wijze? Indien voorlezen invloed heeft op de lees- en schrijfontwikkeling, dan blijkt dit vooral gelegen in het taalgebruik en in de sociale interactie rond de tekst of het boek.

Onderzoek bij jonge moeders maakt in dit verband wel wat duidelijk. Door vragen en uitleg maken moeders de tekst begrijpelijk. Omdat geschreven taal qua vorm en structuur afwijkt van de mondelinge taal blijft zonder hulp het begrip vermoedelijk achterwege en verdwijnt ook het boek- en leesplezier.

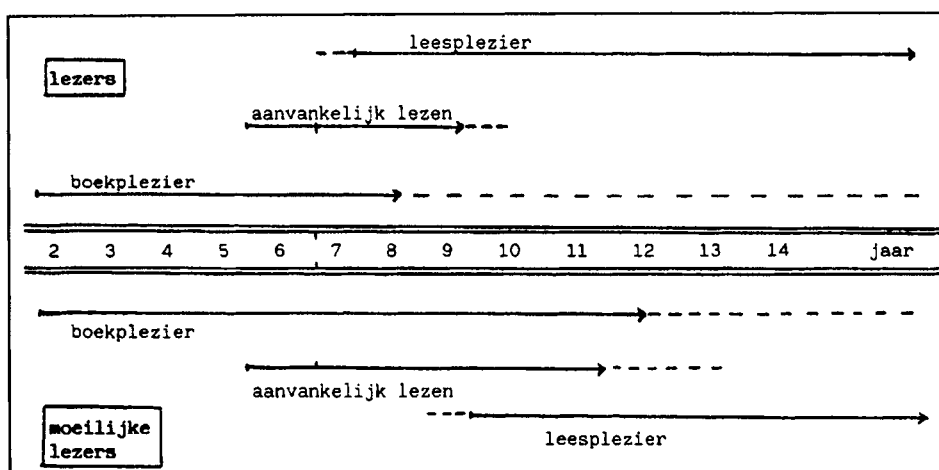
De aard van de interactie tussen moeder en kind verandert geleidelijk. Als kinderen competent zijn, wordt b.v. meer aandacht

besteed aan formele aspecten van de geschreven taal (o.a. letterkennis, woorden zinsgebruik, verhaalstructuur, ...) en minder aan de inhoud, vermoedelijk omdat die ook zonder hulp wel begrepen wordt. Wat kinderen nog niet zelf kunnen, wordt met de hulp van de moeder gedaan.

Deze relatie voorlezer (moeder) - kind wordt in de klas vaak anders. Men leest voor aan een groep kinderen, vraag- en antwoordspelletjes komen minder vaak voor, kinderen kunnen hun onbegrip minder tonen, luisteren zonder tussenkomsten van kinderen staat vaak voorop. Veeleer wordt verwacht dat kinderen hun onbegrip negeren. Vermoedelijk gaat daardoor veel aan hen voorbij en neemt de kans af dat nieuwe kennis over de vorm en de structuur van de geschreven taal tot stand komt. *Vertellend voorlezen* blijkt een mogelijkheid te zijn om dit in de klas op te vangen. Ook vertellend voorlezen in kleine groepjes of aan een individueel kind vergroot de kans tot een aangepaste interactie.

VAN BOEKPLEZIER NAAR LEESPLEZIER

Bij de gewone ontwikkeling van kinderen ontstaat er meestal een vloeiende overgang van boekplezier over aanvankelijk en technisch lezen naar leesplezier. Deze kinderen zullen bij het leesplezier zelfstandig en bewust boeken gaan gebruiken en zelf lezen. Nu merkt men dat kinderen met problemen in de ontwikkeling van ontluikende geletterdheid deze overgang moeizaam maken. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de moeilijkheden die zich opstapelen bij het aanvankelijk en technisch (leren) lezen en ook door de ervaring van mislukte te zijn in het leesproces. Het hele leesproces verloopt moeizaam en duurt merklijk langer. Dit wordt duidelijk in onderstaand schema.

Uit het schema wordt het volgende duidelijk in verband met moeilijke lezers:

- het aanvankelijk en technisch lezen duurt veel langer en moeizamer, er ontstaat een grotere kans tot demotivatie;
- het leesplezier ontstaat veel later;
- het is van belang dat deze kinderen tijdens de lange periode van technisch lezen kansen krijgen tot boek- én leesplezier;
- het boekplezier zal langer door moeten gaan (b.v. voorlezen van verhalen);
- het grote probleem bij moeilijke lezers is vaak dat de emotionele leeftijd en de leesleeftijd niet gelijk lopen.

DE BASISELEMENTEN VAN BOEKPLEZIER

Na de uitgangspunten is het nodig stil te staan bij de vraag: 'Hoe realiseer ik boekplezier thuis en op school?' Thuis en op school kan men dit boekplezier samen met kinderen opbouwen door rekening te houden met een tiental basiselementen. Deze basiselementen geven aan hoe je het boekplezier bij deze jonge kinderen kan bevorderen (en behouden). Elke ouder en/of begeleider kan zelf nagaan hoe dit concreet uitgewerkt kan worden, aangepast aan de mogelijkheden van elk kind. Bij elk basiselement worden een aantal korte aanwijzingen geboden. Het is niet mogelijk om elk punt uitvoerig uit te werken in dit kort bestek.

1. De vanzelfsprekendheid van boeken

Thuis en op school zijn er boeken. Grote mensen lezen erin en werken ermee. Ook als blijkt dat kinderen moeilijk tot lezen komen, mag deze vanzelfsprekendheid niet verdwijnen, integendeel!

2. Het leren omgaan met boeken

Goed omgaan met boeken is gebonden aan afspraken: de voorkaft, blad na blad zachtjes omslaan, je begint links en eindigt rechts, enz... Maar boeken kan je overal en altijd mee naar toe nemen.

3. Het vertellen en voorlezen uit boeken

Vertellen en voorlezen kan bijna altijd en overal. Voor jonge kinderen is het goed om ook een vast moment of een vaste plaats uit te kiezen. Dan kan iedereen zich daarop voorbereiden. Via de verteller/voorlezer en het boek treedt het kind binnen in de wereld van de 'fantastische' vertellingen en verhalen. Niets belet ons om verhalen te herhalen, zeker op aanvraag van het kind of om een vervolgverhaal te brengen. Vertellend voorlezen met heel wat vraag- en antwoordspelletjes blijken zeer gunstig te zijn voor de taalontwikkeling van het kind.

4. Een boekenhoek

Thuis en op school staan de boeken samen in een boekenhoek. Het is er rustig. En er zijn eventueel afspraken om de boeken te gebruiken. In de boekenhoek is er de mogelijkheid om een variatie van boeken te plaatsen: een vaste ruime verzameling, aangepast aan de belangstelling van de kinderen, gericht op een thema of een jaarperiode, enz. Een verscheidenheid van boeken en genres is meestal heel wenselijk.

5. Activiteiten voor, tijdens en na het boek

Activiteiten die vooraf gaan aan het boekgebruik verwijzen vooral naar: de keuze van het boek, de verwachtingen van het kind ten aanzien van het boek, de sfeer, ... Activiteiten die tijdens het voorlezen van belang zijn: samen makkelijk zitten, kunnen mee-doen in het verhaal, prentkijken, sfeer, vraag- en antwoordspelletjes, kans voor het kind om tussenkomsten te doen, ... Activiteiten na het verhaal: spel- en expressiemogelijkheden, gesprek over de inhoud of beleving, vrije keuze voor activiteit van het kind, ... soms sterk afhankelijk van hoe het kind reageert op het boekaanbod.

6. Het samen boeken maken

Met jonge kinderen ligt het voor de hand om samen boeken te maken, b.v.

- *kijk-boeken*: met uitgeknipte plaatjes uit tijdschriften thematische kijkboeken maken, b.v. naar vorm, naar situaties, personen, hobby's, materialen, enz.
- *verhaalboeken en tekenboeken*: boeken maken waarbij het kind hoofdzakelijk zelf tekent, schildert, ... bij een verhaal of in een soort dagboek, doorgeefboek, enz.

7. Het laten spreken van woorden en tekeningen

Dit kan vooral op twee manieren aan bod komen:

- *in dramatisch spel*: de kinderen geven in hun spel vorm aan het verhaal, de situatie, de personages. Ze beleven de

- gebeurtenis en gebruiken de taal die in het verhaal naar voor komt opnieuw;
- *woorden schrijven bij de tekeningen van het kind*: de volwassene schrijft de zin en de woorden van het kind zelf op bij de tekening. Zo ontstaat een zeer belangrijke taalcirkel, nl. wat je denkt en tekent kan je zeggen, wat je zegt kan je schrijven, wat je schrijft kan je lezen en zeggen. Er ontstaat een innige band tussen de spreektaal en de lees- en schrijftaal. Een fundamentele ervaring, zeker voor kinderen met problemen in hun taalontwikkeling.

8. Thematisch werken met boeken

Voornamelijk op school is het wenselijk dat kinderboeken en thematisch werken gekoppeld worden. Er bestaan oneindig veel mogelijkheden, b.v.

- *vanuit het boek*: één boek kan aanleiding zijn om samen met de kinderen een thema te verkennen en uit te werken, inspeland op de betrokkenheid van de kinderen, soms kunnen meerdere boeken rond één thema aangeboden worden, enz.
- *vanuit een thema*: binnen het thema is er plaats om één of meerdere boeken aan te bieden als introductie, als verwerking ervan, als afsluiting van een thema, enz.

9. De boeken en andere media

Zeker voor kinderen met problemen in hun taalontwikkeling is het nuttig de relatie tussen boeken en andere media aan te bieden: verhalen op cassette, boeken op video en TV, verhalen op dia, boeken in film en theater. Zeker, het luisteren naar verhalen op cassette kan voor deze kinderen een boeiende afwisseling zijn en leerrijk om de draad van het verhaal te blijven volgen.

10. De kinderbibliotheek

Het is goed dat jonge kinderen reeds vroeg de kans krijgen om boeken in de kinderbibliotheek te ontdekken. Het wordt een echte uitstap, een verkenningstocht samen

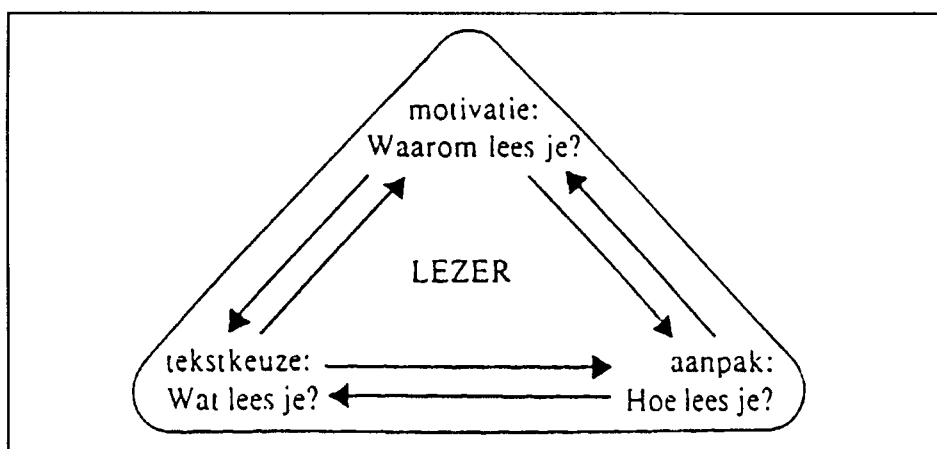
met de ouders en/of de begeleid(st)er. Ook de kinderbibliotheek zelf moet op een speciale manier aandacht besteden om kinderboeken makkelijk toegankelijk en aantrekkelijk aan te bieden voor kinderen, zeker voor kinderen die moeilijkheden vertonen in hun taalontwikkeling.

Leesplezier

Voor moeilijke lezers is het niet zo vanzelfsprekend dat er *leesplezier* ontstaat. Deze kinderen hebben het zeer lastig met het verwerven van de basisvaardigheden bij het aanvankelijk en technisch lezen. Daarom is het noodzakelijk dat ouders, leerkrachten en begeleiders er alles op zetten om de leesbeurten en de leesteksten zo boeiend mogelijk te maken. Alle middelen van het boekplezier moeten verder doorgaan tijdens deze lange periode van aanvankelijk en technisch lezen. Daarbij is het wenselijk dat de begeleiders samen met het kind realistische verwachtingen t.a.v. het (leren) lezen opbouwen. Blijven voorlezen en vertellen, blijven samen boeken maken, blijven naar de jeugdbibliotheek gaan, enz. is voor deze kinderen zeer belangrijk. Zo blijven ze zien dat boeken en lezen plezier kan brengen.

DE LEESDRIEHOEK

Graag en met plezier lezen ontstaat uiteindelijk wanneer je de drie elementen van de *leesdriehoek* bevredigend op elkaar kunt afstemmen.

Elke lezer heeft een of ander motief om te lezen. De lezer wil b.v. weten welk telefoonnummer moet gedraaid worden of wil de actuele gebeurtenissen volgen. (= *motivatie*) Wat je leest, hangt samen met je leesmotief. Als een telefoonnummer wilt weten, raadpleeg je een telefoonboek. Als je je wilt informeren over actuele gebeurtenissen, lees je een krant of een tijdschrift. (= *tekstkeuze*)

Er zijn verschillende manieren van lezen, en dat hangt af van je leesmotief en de daarbij gekozen tekst. Als je een telefoonnummer zoekt, ga je niet het hele telefoonboek doorlezen. Je maakt gebruik van de alfabetische volgorde en leest nauwelijks door, alleen de gezochte namen en enkele die er vlak bij staan.

Als je een tijdschrift doorbladert, lees je weer anders. Je zoekt niet iets bepaalds, maar probeert in eerste instantie een globale indruk te krijgen. (= *leesaanpak*)

Elke keer als iemand gaat lezen wordt de driehoek *motivatie* - *tekstkeuze* - *leesaanpak* opnieuw ingevuld. Daarbij beschikt de lezer over een potentieel aan motieven, teksten en leesaanpakken.

Bij moeilijke lezers is het duidelijk dat er iets misloopt bij de leesaanpak. Hij/zij zou moeten gebruikmaken van verschillende leesvaardigheden die hij/zij geleerd heeft te hanteren: technisch lezen, begrijpend lezen, kritisch lezen, creatief lezen, enz. Maar pre-

cies daar loopt het fout. Het lezen gaat zo moeizaam dat deze kinderen de leesmotivatie verliezen. Ze maken dag aan dag deze leesfrustratie mee. Hun leesbehoefte raakt in de knoei en ze bouwen een weerstand op tegen het lezen.

Om toch nog toe te komen aan leesplezier zal het het ook hier nodig zijn om alle middelen van het boekplezier verder aan te wenden bij het lezen. Thuis zal men vooral stimulerend kunnen werken door het *samen lezen* in al zijn varianten toe te passen: het duo-lezen, het beurt-om-beurt lezen, het ontspannend lezen, het herhalend lezen, enz. tijdens een gezellig leesmoment.

In de klas kan men bij het *werken met boeken* heel diverse middelen aanwenden om het leesplezier en de leesbeleving te bevorderen: voorlezen en vertellen, de leeskring, thematisch werken met boeken, activiteiten gericht op boekpromotie, het vrij lezen, het meewerken aan de jaarlijkse jeugdboekenweek, een gevarieerd aanbod van boeken in de boekenhoek, het samen zelf boeken maken, enz.

Thuis en in de klas zal men nauwlettend moeten toezien op de leesmotieven van het kind. Daarbij zal het heel belangrijk zijn om het keuzeproces van boeken bij het kind te begeleiden, zodat het kind echt een boek vindt dat hem aanspreekt. Zo'n succeservaring hebben deze kinderen broodnodig.

EMOTIONELE LEEFTIJD VS. LEESLEEFTIJD

Zoals we al eerder opmerkten, is de kans groot dat na verloop van tijd de *emotionele leeftijd* en de *leesleeftijd* niet meer gelijk lopen. Kinderen van 11-12 jaar kan je niet meer motiveren met boeken voor 8-9-jarigen. Hoewel deze boeken leestechisch wel passen bij het kind, zijn ze niet meer afgestemd op de belevings- en ervaringswereld van deze tiener.

Om daar wat aan te doen kunnen we een beroep doen op een aantal aangepaste boeken. Er zijn boeken op de markt (in boekhandel en bibliotheek) waarvan de inhoud afgestemd is op de tienerleeftijd, maar waarbij het kind leestechisch op zijn niveau aangesproken wordt:

- Een aantal boeken krijgen de daartoe bestemde label 'makkelijk lezen'. Deze label wordt pas toegekend wanneer het boek beantwoord aan preciese criteria wat vormgeving, leesbaarheid en inhoud betreft.
- De moeilijke lezer kan ook een beroep doen op een aantal speciale reeksen die door diverse uitgeverijen op de markt worden gebracht. Deze reeksen willen precies in eenvoudige leesbare taal boeken voor moeilijke lezers aanbieden. Interessante reeksen zijn o.a. **De streepjesboeken** (Ploegsma), **De Wenteltrap** (Dijkstra), **Woordbeeld** (Thieme), **Radio Lezerstraal** (Niam), **Zoeklicht** en **Zoeklicht-PLUS** (Zwijssen).

FUNCTIONEEL LEZEN

Moeilijke lezers lezen niet steeds voor het verhaal. Omdat het lezen voor hen heel moeizaam verloopt, zijn deze kinderen soms sterk gericht op het leesnut, het leesmotief. Deze kinderen lezen functioneel: ze willen informatie opzoeken, ze willen iets weten over hun hobby, een taak voor een schoolvak uitwerken. Hun houding is best

te begrijpen; ze lezen wanneer het echt nodig is.

Hierop kan men heel direct inspelen. Het lezen in *taalgebruikssituaties* is hiervoor zeer geschikt: een kattenbelletje lezen, brieven van een pennevrind lezen, het lezen van een handleiding bij een toestel (b.v. cassette recorder), TV- en muziekprogramma's opzoeken, kalenderlezen, affichelezen, onderschriften lezen, lezen op computer, en zo veel meer ...

In dit kader kan men vooral een beroep doen op informatieve boeken (b.v. over sport, hobby's, natuur, ...) en doe-boeken (b.v. knutselboeken, kookboeken, boeken over het verzorgen van huisdieren en planten, ...) Vaak zijn er in deze boeken heel wat afbeeldingen (foto's, prenten, pictogrammen) opgenomen. Dat is voor moeilijke lezers soms een goede aanwijzing voor wat er precies in de tekst bedoeld wordt.

Moeilijke lezers kunnen ook bij het maken van boekbesprekingen of taken voor de school gebruik maken van de *luister-leesboeken* (b.v. de blindenbibliotheek). Het leestempo is daarbij een belangrijk motief om over te schakelen op deze boeken. Kinderen lezen mee terwijl ze de tekst op cassette (walkman) horen.

Tot slot

Het doet deugd als je merkt dat een kind met leesproblemen toch naar een boek grijpt. Het doet dubbel zoveel plezier als hetzelfde kind een tijdje later komt zeggen: "En ik heb het helemaal uitgelezen!" We moeten goed blijven beseffen: leesplezier beleef je samen. Over boeken kan je praten. En dan merk je: dit kind is meer dan zijn probleem!

Luk Van Den Steen
Paviljoenweg 10
9040 Gent

Bibliografie

- Bus, A.: Ontluikende geletterdheid. In: **Leesgoed** 1991/1.
- Bus, A.: Van voorlezen naar lezen. In: **Moer** 1990/7.
- Bus, A.: Een onderzoek naar voorbereidend leesonderwijs. In: P. Rietsma, A. Bus & W. van Bon (red.): **Leren lezen en spellen**. Lisse: Swets & Zeitlinger, 1986.
- Bus, A. & M. Van Ijzenboom: Voorlezende moeders en beginnend leesonderwijs. In: **Didaktief** 1990/maart.
- Depondt, L. e.a.: **Ik voel me zo... Ervaringsgericht werken met verhalen en prentenboeken rond gevoelens bij jonge kinderen**. Leuven: Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO), 1992.
- De Sterck, M.: **Anders lezen**. Antwerpen: Nationaal Centrum voor Jeugdliteratuur (NCJ), 1992.
(NCJ, Minderbroederstraat 22, 2000 Antwerpen)
- De Sterck, M.: **Schrijver gezocht. Jeugdboekengids Encyclopedie van de Jeugdliteratuur**. Antwerpen: KCLB - Lannoo/ Van Holkema & Warendorf, 1988.
- Freeman-Smulders, A.: **Lezen is niet genoeg**. Amsterdam: Meulenhof Educatief, 1990.
- Gerritsen, E.: **Prentenboeken in de school. Een handreiking**. Den Haag: NBLC, 1983.
- Janssen-Vos, F.: **Basisontwikkeling**. (In de reeks 'Kleuters in de basisschool'.) Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1990.
- Janssen-Vos, F.: **Naar lezen, schrijven en rekenen**. (In de reeks 'Kleuters in de basisschool'.) Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1991.
- Janssen-Vos, F.: **Kringactiviteiten**. (In de reeks 'Kleuters in de basisschool'.) Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1991.
- KCLB (Katholiek Centrum voor Lectuurinformatie en Bibliotheekvoorziening): **Jeugdboekengids**. Kritisch-bibliografisch maantijdschrift.
- Makkelijk lezen**. Keuzelijst, 1990.
- Prentenboeken**. Keuzelijst, 1989.
- Zelf lezen da's pas leuk**. Keuzelijst, 1989.
(KCLB, Mutsaertstraat 32, 2000 Antwerpen, tel. 03/232.77.94.)
- Takebeeke, H.: **Voorlezen en leeskring**. (Invoeringsprogramma.) Amsterdam: Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra, 1986.
- Kromhout, R., M. De Sterck e.a.: **Bubi. Wegwijs in de Vlaamse jeugdliteratuur**. Antwerpen: Dedalus, verschijnt jaarlijks.
- Le Grand, M.: **Ongehoorde taal. Boeken voor dove kinderen**. Den Haag: NBLC, 1985.
- Linders-Nouwens, J.: **Over kinderboeken. Voor ouders met kinderen tussen 5 en 12 jaar**. Utrecht: Teleac, 1986.

Louws, J.: Prentenboeken in de bovenbouw. Begrijpend lezen in een illustratief kader: een voorbeeld van (thematisch) werken met prentenboeken in de bovenbouw. (Invoeringsprogramma.) Amsterdam: Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra, 1986.

Moerkercken-Van Der Meulen, A.: **De wereld van het kinderboek. Een oriëntatie in de jeugdliteratuur.** Groningen: Wolters-Noordhoff, 1987.

NBLC (Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum):

Leesgoed. Tijdschrift, maandelijks.

Boek en Jeugd. Jaarboek.

Makkelijk Lezen Mediagids. Keuzelijst, 1993.

Boekbesprekingen voor het speciaal onderwijs. 1990.

Advieslijst informatieve lectuur en audiovisuele materialen basisschool. 1993.

Advieslijst verhalende lectuur voor moeilijk lezenden in het onderwijs. 1993.

MoM-reeks. Kijk- en leesboeken.

Zelf-serie. Kijk- en leesboeken.

Catalogus van grote letterboeken. 1993.

Kinderen en jongeren in de bibliotheek. 1993.

Met moeilijke lezers werken in het documentatiecentrum. 1990.

(NBLC, Taco Scheltemastraat 5, NL-2597 CP 's-Gravenhage, tel. 00-31-70-141 500.)

Reidarsen, N.: **Books for disabled young people. An annotated bibliography.** Holse (Norway): The IBBY Documentation Centre of Books for Disabled Young People, 1991.

Thijs e.a.: **Het eerste leerjaar, de eerste struikelsteen.** Leuven: Acco, 1985.

Van Den Steen, L. e.a.: Kinderen om naar te kijken. (Reeks van vier artikelen over kleuters met leerproblemen.) In: **Kleuters & Ik**, (tijdschrift Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs, Leuven), 1990-1991.

Van Den Steen, L.: Boekensteun. (Rubriek jeugdliteratuur voor kinderen met leerproblemen.) In: **Sprankel** (tijdschrift Sprankel, As, verschijnt één keer per kwartaal).

Van Peer, W.: **Leesvaardigheid, leesmotivatie en leesbedreiging.** (Referaat n.a.v. symposium 'De erosie van het lezen', Diepenbeek LUC), 1991.

Van Peer, W.: **Lees meer fruit.** Houten: Stafleu, 1991.

Van Poucke, A. & D. Defruyt: **Begeleiden van kleuters in moeilijkheden.** Leuven: Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs, 1987.

Vinck, J.: **Het werken met prentenboeken en de luisterhoek.** (Invoeringsprogramma.) Amsterdam: Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra, 1989.

Vos, J.: **Jeugdliteratuur. Didactiek en methodiek.** Leiden: Nijhoff, 1988.

Vos, J.: **Meer dan feiten... Werken met het informatieve boek op de basisschool.** Gorinchem: De Ruiter, 1989.

Walta, J.: **Spelen met prentenboeken.** (In de reeks 'Kleintje Kunst', LOKV, Utrecht.) Gorinchem: De Ruiter, 1991.

Weinberg, J.: **Lekker laten lezen. Een handleiding voor teams.** 's- Hertogenbosch: KPC, 1991.

TWEE NUTTIGE INITIATIEVEN

De opleiding tot kinderboekenwerker

Deze opleiding is een uniek initiatief in de Vlaamse kinderboekenwereld. De Stichting-Lodewijk de Raet en de Bibliotheekopleiding Gent bundelen jarenlange ervaring in promotie van en werken met kinderboeken, met de recentste inzichten in een *opleiding tot kinderboekenwerker*. In de opleiding wil men met de deelnemers inzichten en vaardigheden ontdekken, onderzoeken en inoefenen, zodat ze in hun werkveld de verspreiding van kennis, methodiek en concrete werkvormen ter hand kunnen nemen.

Deze opleiding richt zich tot personeel van bibliotheken die werken met kinder- en jeugdliteratuur, gemotiveerde leerkrachten basisonderwijs, vormings- en culturele werkers

(met opdracht naar onderwijs, ouderverenigingen en jeugdwerk), navormers, ...

Voor informatie over de opleiding kan je terecht bij:

Bibliotheekopleiding Gent, Antwerpsesteenweg 573, 9040 Gent, tel. 09/228.86.72.

Naast deze opleiding biedt de Stichting Lodewijk de Raet reeds vele jaren aangepaste programma's rond kinderboeken aan: *Ouders zoeken kinderboeken* en *Leesbevorderingsprogramma op uw basisschool*. Deze programma's lopen meestal in samenwerking met de Plaatselijke Openbare Bibliotheken. Wie daar meer wil over weten en een programma op aanvraag wil bespreken, neemt contact op met:

Erik Van Hee, Stichting-Lodewijk de Raet, Liedtstraat 27-29, 1210 Brussel, tel. 02/242.01.11.

Sprankel

Sprankel is een vereniging voor ouders van normaal-begaafde kinderen met leerproblemen. In Vlaanderen is deze oudervereniging reeds enkele jaren actief. In Nederland bestaat de zustervereniging *Balans*. (Zie ook *Vonk* 23/3, p. 35-38 voor een boekenlijst over dyslexie, samengesteld door Balans, en zie geregeld in de rubriek *Ingeblikt* voor een korte bespreking van de inhoud van het tijdschrift *Sprankel*, nvdr.)

In de groep van kinderen met leerproblemen krijgen de kinderen met lees- en schrijfmoeilijkheden hier bijzondere aandacht.

De vereniging wil voornamelijk ouders bereiken en hen steunen in het zoeken naar een aangepaste hulp voor hun kind. *Sprankel* biedt ouders en begeleiders informatie omtrent deze specifieke problematiek en heeft zopas een informatiebrochure op de markt gebracht: *Leerproblemen bij je kind, zoek een oplossing tot je er één vindt*.

Het contactadres is:

Sprankel, Nationaal Secretariaat, Bevrijdingslaan 88, 3500 As, tel. 089/65.76.18.